

ПРИРАЧНИК

ЗА ПОДНЕСУВАЊЕ ИНДИВИДУАЛНА ЖАЛБА
ПРЕД КОМИТЕТОТ ЗА ЧОВЕКОВИ ПРАВА

ЕДНОСТАВНИ ЧЕКОРИ И НАСОКИ

ПРИРАЧНИК

ЗА ПОДНЕСУВАЊЕ ИНДИВИДУАЛНА ЖАЛБА ПРЕД КОМИТЕТОТ ЗА ЧОВЕКОВИ ПРАВА

ЕДНОСТАВНИ ЧЕКОРИ И НАСОКИ

Издавач:

Министерство за правда на Република Северна Македонија и
Македонско здружение на млади правници (МЗМП)

Автори/ки:

Елена Георгиевска и Александра Цветановска
- Македонско здружение на млади правници

Уредничка:

Тања Кикерекова, раководител на Сектор за меѓународна
правна соработка, Министерство за правда на РСМ

Лектор:

Весна Костовска

Ликовно-графичко обликување:

АДД-ВЕРТА ЛТД Доо Скопје

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

341.649:[341.123.04:341.231.14.037(035)

ГЕОРГИЕВСКА, Елена

Прирачник за поднесување индивидуална жалба пред Комитетот за човекови права : едноставни чекори и насоки / [автори Елена Георгиевска и Александра Цветановска]. - Скопје : Македонско здружение на млади правници, 2022

Начин на пристапување (URL): <https://www.myla.org.mk>. - Начин на пристапување (URL): <https://www.pravda.gov.mk>. - Текст во PDF формат, содржи 34 стр. - Наслов преземен од екранот. - Опис на изворот на ден 19.09.2022. - Фусноти кон текстот. - Библиографија: стр. 31-34

ISBN 978-608-4843-65-8

1. Цветановска, Александра [автор]

а) Жалба -- Поднесување и постапка -- Комитет за човекови права при ОН -- Прирачници

COBISS.MK-ID 58177029

Република Северна Македонија
Министерство за правда

МЗМП

СОДРЖИНА

Листа на користени кратенки	4
1. ВОВЕД	5
2. МЕЃУНАРОДЕН ПАКТ ЗА ГРАЃАНСКИ И ПОЛИТИЧКИ ПРАВА	7
2.1. Основни информации за Меѓународниот пакт за граѓански и политички права	7
2.2. Права што се опфатени со Пактот	8
2.3. Факултативен протокол кон Пактот што ја уредува постапката за поднесување индивидуална жалба до Комитетот за човекови права на ООН	12
2.4. Комитет за човекови права	13
3. МОДЕЛ ОБРАЗЕЦ НА ИНДИВИДУАЛНА ЖАЛБА	14
3.1. Елементи што треба да ги содржи жалбата	14
3.2. Адреса за комуникација	17
3.3. Образец за жалба – примерок	17
4. ПОСТАПКА ВО КОЈА КОМИТЕТОТ ЗА ЧОВЕКОВИ ПРАВА ОДЛУЧУВА ПО ИНДИВИДУАЛНАТА ЖАЛБА	21
4.1. Услови за поднесување индивидуална жалба	21
4.2. Постапка	21
5. СЛУЧАИ	23
5.1. S. I. D. et al. v. Bulgaria No. 1926/2010	23
5.2. Marija and Dragana Novaković v. Serbia No. 1556/2007	28
Користена литература	32

ЛИСТА

НА КОРИСТЕНИ КРАТЕНКИ

- ООН - Организација на обединети нации
- МП - Министерство за правда на Република Северна Македонија
- МЗМП - Македонско здружение на млади правници
- ОНCHR - Канцеларијата на Високиот комесаријат за човекови права
- ЕКЧП - Европска конвенција за човекови права
- ЕСЧП - Европски суд за човекови права

1 ВОВЕД

Човековите права се права што им припаѓаат на сите човечки битија, без оглед на расата, полот, националноста, етничката припадност, религијата, јазикот што го говорат или кој било друг статус.¹

Поимот се појавува веднаш по завршувањето на Втората светска војна, откако е формирана Организацијата на обединетите нации (ООН) во 1945 година. Три години подоцна, во 1948 година е донесена Универзалната декларација за човековите права.

„Сите човечки суштества се раѓаат слободни и еднакви по достоинство и права. Тие се обдарени со разум и совест и треба да се однесуваат еден кон друг во духот на општочовечката припадност.“²

ООН до денес има развиено широк систем на меѓународни стандарди и норми, како и механизми за промовирање и заштита на човековите права. Постојат повеќе од 100 меѓународни акти во доменот на човековите права, кои уредуваат различни права и основни слободи.³

Меѓународно-правните документи на ООН имаат обврзувачки карактер. Најшироката заштита е обезбедена, меѓу другите, со Меѓународниот пакт за граѓански и политички права од 1966 година.⁴

На 20 септември 1993 година, Владата на РСМ донесе Одлука за пристапување на Република Северна Македонија кон меѓународно-правните документи за основните човекови права и слободи донесени од ООН.⁵ Со оваа одлука, меѓу другите документи, Република Северна Македонија уште од 1993 година целосно

¹ Преземена дефиниција од <https://www.un.org/en/global-issues/human-rights>.

² Член 1 од Универзалната декларација за човековите права, достапна на македонски јазик на: https://unicode.org/udhr/d/udhr_mkd.html.

³ Страница 21, <https://www.osce.org/files/f/documents/7/0/385947.pdf>.

⁴ Ibid.

⁵ Одлуката е објавена на 23.9.1993 година во „Службен весник“ бр. 57/1993.

пристапува кон Меѓународниот пакт за граѓански и политички права (донесен на 16.12.1966 година, ратификуван од поранешната СФРЈ на 30.11.1971 година). Во 1994 година, РСМ пристапува и кон првиот Факултативен протокол на Меѓународниот пакт за граѓански и политички права (со кој се уредува можноста за поднесување индивидуална жалба до Комитетот за човекови права на ООН, понатаму во текстот како: Комитетот), додека, пак, во 1995 година пристапува и кон вториот Факултативен протокол на Пактот (чија цел е укинување на смртната казна).⁶

Овој прирачник се заснова врз Меѓународниот пакт за граѓански и политички права и првиот Факултативен протокол, кој ја утврдува можноста на секој поединец да поднесе индивидуална жалба до Комитетот. Неговата цел е да даде едноставни насоки и чекори на постапување во процесот на поднесување индивидуална жалба пред Комитетот, но и да се користи како едукативен и информативен материјал заради промоција на механизмите за заштита на човековите права.

Прирачникот е изработен од страна на Министерство за правда на Република Северна Македонија (МП) и Македонско здружение на млади правници (МЗМП) врз основа на склучен меморандум за соработка, а тргнувајќи од заедничките заложби за промовирање и унапредување на заштитата на човековите права и остварување на начелото на владеење на правото.

⁶ Дали една држава е пристапничка кон документите на ООН може да се провери на <https://indicators.ohchr.org/>.

2 МЕЃУНАРОДЕН ПАКТ ЗА ГРАЃАНСКИ И ПОЛИТИЧКИ ПРАВА

2.1. Основни информации за Меѓународниот пакт за граѓански и политички права

Меѓународниот пакт за граѓански и политички права (во понатамошниот текст: Пактот) е повеќестран договор усвоен од Генералното собрание на Обединетите нации со Резолуција 2200А (XXI) на 16 декември 1966 година, влезена во сила на 23 март 1976 година. Тој е дел од Меѓународната повелба за човекови права, заедно со Меѓународниот пакт за економски, социјални и културни права и Универзалната декларација за човекови права.

Идејата за креирање ваков пакт постои од 1945 година, кога на конференција во Сан Франциско била предложена „Декларација за основните права на човекот“, што довело до основање на Обединетите нации, а на Економскиот и социјален совет му била дадена задача да го подготви овој документ. На почетокот на овој процес, документот бил поделен на „декларација“ во која се утврдени општите принципи на човековите права и „конвенција или пакт“ што содржат обврзувачки обврски. Декларацијата во 1948 година прераснала во Универзална декларација за човекови права. Процесот на изготвување на конвенцијата, односно Пактот бил продолжен дури и во време кога се појавиле особени разлики помеѓу членови на ООН, кои се однесувале на релативната важност на негативните граѓански и политички наспроти позитивните економски, социјални и културни права. Тоа било и причината за конвенцијата да биде поделена на два засебни пакта, и тоа, едниот да содржи граѓански и политички права, а другиот да содржи економски, социјални и културни права.

Двата пакта се презентирани на Генерално собрание на ООН за дискусија во 1954 година, а се усвоени во 1966 година, додека, пак, заедно со Универзалната декларација за човекови права се сметаат за основни текстови во современиот меѓународен систем на човекови права.

Структурно, содржината е како и на Универзалната декларација за човекови права, со преамбула и со педесет и три членови, поделени на шест дела во кои се вклучени главните права и слободи, кои се сржта на документот.

2.2. Права што се опфатени со Пактот

Правата што се опфатени со Пактот се поделени во три групи:

2.2.1. Група права што го опфаќаат клучниот однос помеѓу поединецот, извршната власт и правосудниот систем:

- **Право на почитување и признавање права утврдени со Пактот**

Секое лице што се наоѓа на територија на држава страна на Пактот има право таа држава да му ги гарантира и почитува правата признати со Пактот, без оглед на расата, бојата, полот, јазикот, верата, политичкото или друго мислење, националното или социјалното потекло, имотната состојба, раѓањето или секоја друга околност. Ова право вклучува и можност за ефективен правен лек, пристап до судска или управна постапка во која ќе се решава за правата на лицето, како и гаранција дека позитивната одлука на властите ќе биде соодветно извршена.

- **Право на жалба при повреда на некое од правата гарантирани со Пактот**

Сите држави потписнички на овој Пакт го гарантираат правото на жалба како правна заштита при повреда на правата на поединецот, гарантирани со овој пакт.

- **Право на живот**

Секој човек има право на живот како неделиво од неговата личност. Никој не може да биде произволно лишен од животот. Смртната казна во државите каде што не е укината може да се изрече само за најтешките злосторства, врз основа на конечна пресуда донесена од надлежен суд. Смртната казна не смее да се примени на лица под 18-годишна возраст што сториле кривични дела. Секој што е осуден на смрт има право да побара помилување или замена на казната.

- **Право на хуман и достоинствен третман**

Ова право во себе ја опфаќа забраната еден човек да биде подложен на мачење, свиреп, нехуман третман или понижувачко постапување или казнување, но и да се користи како медицински или научен експеримент без негова слободно дадена согласност.

• *Право на слобода*

Секој човек има право на слобода. Тоа подразбира дека никој не може самоволно да биде приведен или на друг начин лишен од слобода. Секое лишување од слобода мора да биде во согласност со закон. Лицето лишено од слобода има право да го знае основот за тоа, да биде изведено пред судија што ќе го спроведе судењето или ќе го пушти на слобода, како и да поднесе жалба до судот за законитоста на неговото лишување од слобода. Секое лице лишено од слобода има право со него да се постапува на хуман и достоинствен начин. Обвинетите лица се одвоени од осудени лица за време на лишувањето од слобода. Обвинетите деца се одвоени од возрасни обвинети и осудени лица.

Ова право подразбира и забрана за држење во ропство, принудување или присилување за вршење принудна работа, како и да биде предмет на трговија со луѓе.

• *Право на правично судење*

Сите се еднакви пред судот и имаат право на праведно и јавно судење во разумен период. Секој што ќе биде изведен пред суд или во постапка од кривично-правна или граѓанско-правна природа има право на фер третман од страна на судот, а во тоа право се вклучени и минимум гаранции во текот на постапката (на пример, право на детално појаснување за природата и причините на обвинението, право да ја подготви својата одбрана и да контактира со бранител по сопствен избор или бранител назначен по службена должност, право да присуствува на расправата, да сослуша сведоци предложени од органите на прогон, како и да предложи свои сведоци во прилог на одбраната, да не биде присилен да сведочи сам против себе и сл.). Секој обвинет за кривично дело ќе се смета за невин сè додека не биде прогласен за виновен со правосилна судска пресуда. Секој има право на жалба по однос на судска пресуда до повисоките судски инстанции. Секој неправилно осуден што ја извршил казната има право да биде обесштетен. Не смее за исто дело да се суди повторно.

• *Право на недискриминација*

Сите се еднакви без оглед на расата, полот, бојата на кожа, јазикот, верското и политичко убедување или кое било друго мислење, социјалното или општествено потекло, имотот, раѓањето или кој било друг основ. Оваа еднаквост се однесува и пред законот и судовите.

2.2.2. Група права што ја објаснуваат положбата на поединецот во општеството:

• *Право на самоопределување*

Секој народ што живее на територијата на определена држава има право да одлучува за сè што се случува на таа територија. Тоа опфаќа, меѓу другото, право народот да одлучува за економскиот, социјалниот и културниот развој, употребата на природните ресурси и друго.

• *Право на приватност*

Секој има право на приватност. Забрането е самоволно и незаконско мешање во приватниот и семејниот живот, домот или преписката (писма).

• *Право на семејство и брак*

Семејството е природен и основен составен дел на општеството, заштитено од државата. Секој има право да склучи брак и да основа семејство по достигнување определена возраст, со слободна и целосна согласност.

• *Права на детето*

Секое дете, без дискриминација, има право на семејство, има право на заштита од државата. Секое дете, веднаш по раѓањето, има право да биде запишано во матичната книга на родените и да има име, како и право да се здобие со државјанство.

• *Права на малцинства*

Малцинствата може да бидат етнички, верски или јазични малцинства. Лицата што припаѓаат на тие малцинства имаат право да формираат заедници со другите членови на својата група, како и да имаат свој културен живот и верски обреди, но и да се служат со својот јазик.

2.2.3. Група права што ги опфаќаат фундаменталните слободи и права:

- **Право на слобода на движење**

Секој има право слободно да се движи на територијата на неговата држава, слободно да го избере местото на живеење, слободно да ја напушти и да се врати во државата, како и слободно да посетува други држави. Правото на слобода на движење може да се ограничи исклучиво со закон.

- **Права на странци во случај на протерување**

Странецот што легално се наоѓа на територијата на државата страна на Пактот може да биде протеран од државата само во случај кога е донесена одлука врз основа на закон. Странецот има право да ги изнесе причините против неговото протерување, но и има право неговиот случај да биде разгледан од страна на надлежната власт. Странецот има право за тоа да одреди свој застапник.

- **Право на слобода на мислење, совест и вероисповед**

Секој поединец има право да остане при своето убедување и тоа слободно да го манифестира, јавно и приватно. Секој има право да ја избере својата вера, своето убедување, како и нив да ги манифестира самостојно и/или заедно со други. Забрането е наметнување какво било мислење или убедување.

- **Право на слободно изразување**

Правото во себе ја опфаќа и слободата на изнаоѓање, примање и ширење информации и идеи од сите видови во усна, писмена, печатена или уметничка форма, или на кој и да е начин, по слободен избор. Забранета е воена пропаганда, како и каква било пропаганда што поттикнува омраза. Забранет е и секој повик на национална, расна или верска омраза што претставува поттикнување дискриминација, непријателство или насилство.

- **Право на здружување**

Правото на здружување им дозволува на поединците да се организираат и да се здружат со цел дејствување заради остварување заеднички интереси, како што се

политика, спорт, култура, хуманитарни цели и сл. Ова право го опфаќа и правото на основање синдикати, зачленување во нив и сл.

• Избирачко право

Ова право е предвидено исклучиво за граѓанин на државата, што се состои во можноста и правото да учествува во управувањето со јавни работи или непосредно или преку слободно избрани претставници; да избира и да биде избран на периодични и тајни избори, со слободно изразена волја; да биде примен, според еднакви услови, во јавните служби на својата земја.

2.3. Факултативен протокол кон Пактот што ја уредува постапката за поднесување индивидуална жалба до Комитетот за човекови права на ООН

Факултативниот протокол (понатаму во текстот: Протоколот или Факултативниот протокол) влезе во сила на 23 март 1976 година. Со носењето на Протоколот, Комитетот за човекови права има овластување да прима и да разгледува писмени обраќања од поединци што тврдат дека се жртви на кршење на правата од Пактот.⁷

Секоја држава што пристапила кон Факултативниот протокол ја прифаќа ваквата надлежност на Комитетот, што значи дека доколку граѓанин на држава што не е договорна страна на протоколот поднесе индивидуална жалба (или писмено обраќање), Комитетот нема обврска да ја разгледа.⁸ Пристапувањето кон Факултативниот договор е доброволно бидејќи тој е отворен за потпишување за секоја држава што го потпишала Пактот.⁹ Дополнително, секоја држава договорна страна може и да се откаже од Факултативниот протокол со писмено известување до Генералниот секретар на ООН, кое ќе се смета за важечко три месеци од датумот кога известувањето е примено од Генералниот секретар.¹⁰

Основното правило за поднесување индивидуална жалба до Комитетот, кое воедно претставува и предуслов за жалбата, е содржано во членот 2 од Протоколот, а се однесува на обврската на поединецот да ги искористил сите расположливи домашни правни лекови. Од ова правило во членот 5 став 2 точка б) од Протоколот е даден исклучок, и тоа во предмети според кои е јасно објаснето дека примената на правните лекови неоправдано се одолжува. Дополнителниот услов од значење за поединецот пред да поднесе индивидуална жалба е неговото прашање да не било предмет на разгледување на некоја друга процедура на меѓународна истрага или решавање спорови (член 5 став 2 точка а) од Протоколот).

⁷ Преамбула на Факултативниот протокол.

⁸ Член 1 од Факултативниот протокол.

⁹ Член 8 став 1 од Факултативниот протокол.

¹⁰ Член 12 став 1 од Факултативниот протокол.

2.4. Комитет за човекови права

Комитетот за човекови права на ООН е тело составено од 18 независни експерти¹¹, истакнати во полето на човекови права, кои се избираат со мандат од 4 години со можност за реизбор.

Комитетот работи на сесии, вообичаено 3 пати годишно, во Женева.

Комитетот го следи спроведувањето на Пактот од страна на државите што пристапиле кон него преку редовните извештаи пратени од нивна страна кога Комитетот ќе ги побара.¹² Комитетот ги испитува извештаите и упатува препораки до државата членка во форма на „завршни согледувања“. Согласно членот 41 од Пактот, Комитетот ги разгледува и одлучува по поднесените меѓудржавни жалби. Факултативниот протокол кон Пактот му дава на Комитетот надлежност да испитува поединечни жалби во врска со наводните прекршувања на Пактот од страна на државите членки.¹³ Комитетот го објавува и своето толкување на содржината на одредбите за човекови права, познати како општи коментари, за тематски прашања или методи на работа.¹⁴

Функцијата што Комитетот ја има е да ја охрабри секоја држава членка:

- Да донесе или да подобри закони, политики и практики што го подобруваат живањето на човековите права;
- Да повлече или да измени мерки што се на штета за правата од Пактот;
- Да преземе соодветни дејства кога не успеала да ги промовира и да ги заштити овие права и сл.

¹¹ Моменталниот состав на Комитетот е од експерти претставници на: Парагвај, Египет, Тунис, Гвинеја, Мароко, Јапонија, Шпанија, Канада, Уганда, Грција, Чиле, Словенија, Португалија, Кореа, Того, Франција, Етиопија и Албанија (повеќе информации на <https://www.ohchr.org/en/node/33623/membership>).

¹² Повеќе информации во поглед на периодичното следење на спроведувањето на Пактот се достапни на <https://www.ohchr.org/en/treaty-bodies/ccpr/reporting-procedure>.

¹³ Комитетот има богата практика на постапување по индивидуални жалби, чии одлуки се достапни на <https://juris.ohchr.org/en/search/results?Bodies=8&sortOrder=Date>.

¹⁴ Општите коментари на Комитетот се достапни на <https://www.ohchr.org/en/treaty-bodies/ccpr/general-comments>.

3 МОДЕЛ ОБРАЗЕЦ НА ИНДИВИДУАЛНА ЖАЛБА

3.1. Елементи што треба да ги содржи жалбата

Жалбата е писмен документ во кој подносителот опишува кои повреди на правата содржани во Пактот ги направила државата. Генерално, жалбата треба да содржи основни информации за подносителот (и неговиот застапник) и државата против која се поднесува; објаснети факти и причини поради кои таа се поднесува; детали за преземени и искористени правни лекови за заштита на правото според домашното законодавство; листа на приложени докази, односно фотокопии на документи како поткрепа на фактите и аргументите изнесени во жалбата.¹⁵

3.1.1. ОСНОВНИ ИНФОРМАЦИИ ЗА ПОДНОСИТЕЛОТ И ДРЖАВАТА ПРОТИВ КОЈА СЕ ПОДНЕСУВА ЖАЛБАТА

Како основни информации за подносителот, се препорачува да се наведат име и презиме на подносителот, кој тврди дека државата сторила повреда на права од Пактот, националност, дата на раѓање, адреса на живеење, електронска адреса, како и посочување на државата членка против која е поднесена жалбата. Доколку во текот на постапката настанат промени во овие податоци (откако жалбата е поднесена), потребно е да се достави известување до Комитетот во најбрз можен рок.

Подносителот (кој најчесто е и жртва на повредите на правата од државата) може да биде застапуван од друго лице, односно жалбата да биде поднесена преку друго лице во име и за сметка на подносителот. Во овој случај, подносителот мора да достави негова согласност (полномошно) или, доколку тоа не е можно, лицето преку кое се поднесува жалбата (што често се посочува како „автор на жалбата“) мора да објасни зошто е поднесена преку него/неа и зошто согласност (полномошно) од подносителот не може да се обезбеди/достави (на пример, доколку оној во чие име се поднесува жалбата е во затвор). Не е потребно жалбата да биде пратена преку адвокат, но добиен правен совет може да го подобри квалитетот на жалбата. Правна помош од адвокат не е предвидена во текот на постапката пред Комитетот. Доколку во жалбата се вклучени особено сензитивни информации од приватна и лична природа, подносителот на жалбата може да побара од Комитетот во неговата одлука да не го објавува неговото/нејзиното име или кои било други

¹⁵ Како извор на текстот од точка 4.1. (и потточките од овој дел) на прирачникот се користени информации објавени на <https://www.ohchr.org/en/treaty-bodies/individual-communications#overviewprocedure>.

лични податоци. Комитетот, воедно, има право самостојно да одлучи да не објави исти или слични податоци, иако тоа не е побарано и јасно посочено во жалбата.

3.1.2 ОПИС НА ФАКТИ И АРГУМЕНТИ НА КОИ СЕ ОСНОВА ЖАЛБАТА

Сите факти и аргументи на кои се основа жалбата мора да бидат наведени и објаснети по хронолошки редослед.

Овој дел се препорачува да биде колку што е можно подетален и да ги содржи сите релевантни информации за конкретниот случај, односно за конкретната повреда на правото/правата што е направена од страна на посочената држава. Тоа значи дека подносителот на жалбата треба да објасни од кои причини смета дека опишаните факти и приложените аргументи довеле до повреда на правото/правата.

Во оваа насока, се препорачува да се идентификуваат точно правата од Пактот за кои се тврди дека се повредени. Исто така, се препорачува да се посочи на видот на правни лекови што подносителот би сакал да ги добие од државата во случај доколку Комитетот заклучи дека фактите изнесени во жалбата ги чинат повредите на правата на подносителот.

3.1.3. ИСКОРИСТЕНОСТ НА СИТЕ ДОМАШНИ/НАЦИОНАЛНИ ПРАВНИ ЛЕКОВИ

Подносителот на жалбата треба во детали да ги опише сите дејства што ги презел за да ги исцрпи сите правни лекови и постапки достапни според националното законодавство. Тука се вклучени сите тужби, жалби, претставки и иницијативи пред домашни судови (од кој било степен и од кој било вид стварна надлежност) и други надлежни институции.

Искористеноста на сите домашни/национални правни лекови и механизми за заштита подразбира дека барањата за заштита (или остварување) на правото задолжително биле изнесени пред сите релевантни и надлежни национални/домашни власти. Доколку сè уште нема одлука по поднесените правни лекови, односно постапката сè уште е во тек, или едноставно не се исцрпени/искористени тие правни лекови, во овој дел на жалбата треба тоа да се објасни, односно да се појасни причината поради која тоа не е сторено.

Во овој дел од жалбата, исто така, подносителот треба да објасни дали поднел жалба, претставка и сл. согласно друг меѓународен механизам за заштита.

3.1.4. ФОТОКОПИИ ОД РЕЛЕВАНТНИ ДОКУМЕНТИ/ДОКАЗИ

Жалбата треба да содржи докази како поткрепа на сите изнесени факти и аргументи. Доказите се поднесуваат исклучиво во фотокопија. Доказите треба да се состојат од судски одлуки и/или одлуки од надлежни институции. Доколку овие докази се на јазици што не се некој од официјалните јазици на ООН, тогаш треба да бидат поднесени нивни преводи на најсуштински делови (или целосни преводи на документите). Официјалните јазици во ООН се: арапски, кинески, англиски, француски, руски и шпански.

Секој документ што се поднесува како доказ треба да биде подреден по хронолошки редослед, по датум, наведен со архивски број и придружен со концизен опис за неговата содржина.

Жалбата, како таква, не треба да содржи повеќе од 50 страници (сметано без прилозите). Кога жалбата има повеќе од 20 страници, треба исто така да содржи кратко резиме не подолго од 5 страници во кои се потенцираат главните елементи на жалбата.

Доколку жалбата содржи некои суштински информации, без кои не може да се постапува или доколку описот на факти е нејасен, Секретаријатот на Обединетите нации (Канцеларијата на Високиот комесаријат за човекови права – Office of the High Commissioner for Human Rights, OHCHR) ќе го контактира подносителот на жалбата со барање да се достават дополнителни детали, информации или наново да се поднесат некои докази.

Доколку бидат побарани дополнителни докази или појаснувања, подносителот на жалбата мора да одговори по тоа барање колку што е можно во пократок рок, а најдоцна во рок од 1 година. Доколку не ги прати бараните информации, докази или појаснувања најдоцна во рок од 1 година од денот на барањето, предметот ќе биде затворен.

3.2. Адреса за комуникација

Жалбата се поднесува до Комитетот за човекови права на следната адреса:

Изворно	Превод на македонски јазик
Petitions Team	Тим за жалби и претставки
Office of the High Commissioner for Human Rights	Канцеларија на Високиот комесаријат за човекови права
United Nations Office at Geneva	Канцеларија на Обединетите нации во Женева
1211 Geneva 10, Switzerland	1211 Женева 10, Швајцарија
Fax: + 41 22 917 9022 (particularly for urgent matters)	Тел. факс: + 41 22 917 9022 (за итни случаи)
Email: petitions@ohchr.org	Електронска адреса: petitions@ohchr.org

3.3. Образец за жалба – примерок

Жалбата до Комитетот за човекови права, исто така, се нарекува и „писмо за комуникација“ или „претставка“. За жалбата не е предвиден посебен формулар, но, во секој случај, се препорачува да се користи образецот што е составен дел од оваа точка на прирачникот.

Жалбата треба да биде напишана писмено, со описна содржина. Доколку е напишана рачно, треба да биде доволно читлива. Се препорачува да биде составена на компјутер. Комитетот нема воспоставено практика да прима и да разгледа усно поднесена жалба, или аудио или аудиовизуелен доказ (како аудио или видео фајлови).

Жалбата мора да биде своерачно потпишана од подносителот (или лицето што го застапува подносителот).

Дозволено е жалбата да биде пратена на електронска адреса наведена во точка 4.2 од овој прирачник. Доколку е пратена преку е-пошта, мора да биде скенирана. Жалбата мора да биде составена на некој од јазиците што се користат од ООН (наведени во точка 4.1.4. од овој прирачник), во спротивен случај, нема да биде прифатена за работа и нема да се постапува по неа.

ЖАЛБА

ПОДНЕСЕНА НА ОСНОВА НА ФАКУЛТАТИВНИОТ ПРОТОКОЛ НА МЕЃУНАРОДНИОТ ПАКТ ЗА ГРАЃАНСКИ И ПОЛИТИЧКИ ПРАВА

Датум:

I. ОСНОВНИ ИНФОРМАЦИИ ЗА ПОДНОСИТЕЛОТ НА ЖАЛБАТА (жртва на повредите):

Име:; Презиме:; Националност:
.....; Датум и место на раѓање:; Адреса на живеење (за писмена кореспонденција) на подносителот на жалбата:
.....;

Подносител на жалбата:

(„Жртва“) Доколку подносителот настапува сам во сопствено име:

(„Автор“) Доколку подносителот настапува преку друго лице (застапник)

[Во случај доколку подносителот, односно жртвата настапува преку друго лице (застапник):]

Да се наведат следните лични податоци на лицето преку кое е поднесена жалбата (застапникот, односно авторот на жалбата)

Име: ; Презиме: ; Националност:;

Датум и место на раѓање:; Адреса на живеалиште или привремено престојувалиште:
.....;

(За застапникот, односно авторот на жалбата) Доколку застапникот (односно авторот на жалбата) ја поднесува жалбата под сознание и согласност на жртвата, да се наведе документот со кој се дава тоа овластување:

Или

Доколку нема писмено овластување, да се наведе природата на односот со жртвата:

....., а дополнително и да се образложи од кои причини застапникот (односно авторот на жалбата) смета дека е соодветно да ја поднесе оваа жалба во име и за сметка на жртвата:

¹⁶ Образецот (теркот) е преземен од: <https://www2.ohchr.org/english/bodies/docs/annex1.pdf>, а преводот на образецот од англиски на македонски јазик е извршен од авторите на овој прирачник. Примерок за жалба со истите елементи е достапен и на следниот линк: <https://www.ohchr.org/en/treaty-bodies/complaints-about-human-rights-violations>.

Изјава на жртвата со посебно барање до Комитетот да не ги објавува личните податоци во јавно објавената одлука:

II. ДРЖАВА ШТО ЈА СТОРИЛА ПОВРЕДАТА/ОДРЕДБИ ОД ПАКТОТ ВРЗ КОИ Е СТОРЕНА ПОВРЕДАТА

Да се наведе државата што е договорна страна кон Факултативниот протокол

Да се наведат правата од Меѓународниот пакт за граѓански и политички права што се повредени од државата

III. ОПИС НА ИСЦРПЕНИ НАЦИОНАЛНИ ПРАВНИ ЛЕКОВИ/ИСКРИСТЕНИ МЕХАНИЗМИ ЗА ДРУГИ МЕЃУНАРОДНИ ПОСТАПКИ ЗА ЗАШТИТА

Преземени чекори од или во име на жртвата/жртвите во рамките на законски можности и законски воспоставени институции во државата што ја сторила повредата – да се образложи кои постапки биле започнати и спроведени; да се даде опис на постапките пред судовите и/или други надлежни институции; да се опише што е барано, кога е барано, што е одлучено, како е одлучено и со која одлука:

Доколку не се исцрпени сите правни лекови од домашното законодавство бидејќи би влијаеле врз неоправдано одолжување на постапката, или доколку не се сметаат за ефективни, или доколку биле недостапни за жртвата, или доколку постојат какви било други причини, да се објасни и да се образложи во детали кои се тие причини:

Да се образложи дали за истата повреда од државата и за истите поведени постапки пред домашни судови и/или надлежни институции е покрената друга постапка пред меѓународна институција како механизам за заштита на човекови права (на пример: постапка пред Европскиот суд за човекови права и сл.). Доколку е покрената ваква постапка, да се образложи која постапка, кои се барањата во таа постапка, кога е поднесена, што и дали е одлучено:

IV. ФАКТИ И АРГУМЕНТИ ВРЗ ОСНОВА НА КОИ Е ЗАСНОВАНА ЖАЛБАТА

Со детален опис, по хронолошки редослед, се објаснуваат фактите и околностите на наводните повреди. Се наведуваат сите детали што се релевантни или може да бидат релевантни за процена и за нивно земање предвид, а кои се поврзани со конкретниот предмет. Да се наведат и аргументи за тоа како од презентираниите факти и околности произлегуваат сторените повреди.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....;

Потпис на подносителот на жалбата (жртвата на повредите, односно авторот на жалбата)

.....;

*[Празните места од овој образец посочуваат каде треба да се вклучат одговорите според насоките дадени во образецот. Оставениот простор е произволен и може да се додаваат редови колку што подносителот (сам како жртва, или авторот на жалбата) смета дека е потребно.]

V. ЛИСТА ЗА ПРОВЕРКА НА ПРИДРУЖНА ДОКУМЕНТАЦИЈА (да се доставуваат исклучиво фотокопии, не и документи во оригинал)

- Полномошно, согласност за застапување;
- Одлуки (пресуди, решенија, заклучоци и сл.) од домашни судови и институции (фотокопија од националното законодавство би било корисно);
- Жалби и одлуки поднесени и добиено од евентуално покрената друга постапка за меѓународна заштита;
- Други документи (или докази) што ги поседува подносителот на жалбата, а со кои се поткрепува описот од дел IV во однос на фактите и аргументите за повреда на правото.

4

ПОСТАПКА

ВО КОЈА КОМИТЕТОТ ЗА ЧОВЕКОВИ ПРАВА ОДЛУЧУВА ПО ИНДИВИДУАЛНАТА ЖАЛБА

4.1. Услови за поднесување индивидуална жалба

Жалбата треба да биде поднесена од лицето врз кое е сторена повредата или од друго лице што е ополномоштено да настапува во негово име. Комитетот е ограничен да разгледува предмет што веќе е испитуван и разгледуван и по кој е постапувано во друга постапка за меѓународна истрага.

Условите што треба да бидат исполнети за да се поднесе индивидуална жалба се следниве:

- жалбата да не биде поднесена од анонимен подносител;
- жалбата не смее да претставува „злоупотреба на правото“, што значи дека мора да има разумно користење на правото за поднесување жалба;
- жалбата мора да соодветствува со одредбите на Пактот;
- подносителот задолжително треба да ги има искористено сите достапни домашни правни лекови.¹⁷

4.2. Постапка

4.2.1. Во кој рок се поднесува жалбата?

Важно е жалбата да се поднесе колку што е можно поскоро по искористување на сите национални правни лекови. Задоцнетото поднесување на жалбата може да ѝ отежни на Државата да одговори соодветно, но и да му отежни на Комитетот при целосно и детално испитување на фактичката состојба наведена во жалбата. Во некои случаи, доцна поднесена жалба може да резултира со прогласување на предметот како недопуштен, како што е конкретно наведено во Правилникот за работа на Комитетот за човекови права во правилото 99 (с)¹⁸. Во ова правило е наведено дека „ќе се смета дека жалбата е доцна поднесена кога е поднесена по 5 години од моментот на исцрпување на сите домашни правни лекови или, каде што е погодно, доколку поминале 3 години од завршувањето на некоја друга меѓународна постапка, освен ако не постојат други причини што го оправдуваат ваквото доцнење“.

¹⁷ Условите за поднесување индивидуална жалба се преземени од http://www.claiminghumanrights.org/ccpr_individual_communications.html, а се преведени од страна на авторите на овој документ.

¹⁸ Rules of procedure of the Human Rights Committee, CCPR/C/3/Rev.12, 4 Јануари 2021, достапен на англиски на https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CCPR%2fC%2f3%2fRev.12&Lang=en.

4.2.2. Постапка пред Комитетот за човекови права

Комитетот ја разгледува жалбата на затворена седница.

Откако жалбата е примена и заведена, се препраќа до Државата и се бара да даде одговор во определен рок. Откако ќе даде одговор, тој се препраќа до подносителот на жалбата со можност да даде свој коментар на одговорот на државата, што би значело дека предметот е подготвен за да се пристапи кон оцена на допуштеноста и основаноста.

Во определени ситуации може да се случи Комитетот да одлучи најпрво да ја испита допуштеноста. Доколку одлучи дека е допуштена, ќе ја покани Државата да даде одговор на основаноста на наводите, па потоа одговорот од државата ќе го достави до подносителот на жалбата за да даде свој одговор.

Потоа, Комитетот одлучува по поднесената жалба. Одлуката ја доставува истовремено и до подносителот и до Државата. Еден или повеќе членови на Комитетот може да имаат различни мислења по конкретниот предмет или да имаат исто мислење со мнозинството, но засновано врз различни причини. Текстот на финалната одлука за основаноста на жалбата или одлуката за недопуштеноста на жалбата се објавува на веб-страницата на Канцеларијата на Високиот комесаријат за човекови права (OHCHR) како дел од практиката на Комитетот.

4.2.3. Што се случува откако Комитетот ќе одлучи по жалбата?

Одлуките на Комитетот се конечни, што значи дека не може против донесена одлука да се поднесе жалба. Што ќе се случи со определен предмет зависи од природата на одлуката.

АКО ИМА ПОВРЕДА – доколку Комитетот одлучи дека има повреда видно од приложените факти и аргументи во жалбата, ја поканува Државата да достави информација во рок од 180 дена за чекорите што ќе ги преземе за да ги спроведе препораките на Комитетот. Информацијата од Државата се доставува и до подносителот на жалбата.

АКО НЕМА ПОВРЕДА – доколку Комитетот не најде повреда на посоченото право од Пактот или доколку одлучи дека жалбата е недопуштена, ќе го затвори предметот.

Одлуките на Комитетот претставуваат своевидно толкување на Меѓународниот пакт за граѓански и политички права. Во нив се содржани и препораки насочени кон државите. Комитетот има развиено и постапки за надзор и следење на Државата во однос на тоа дали ги имплементирала дадените препораки, бидејќи смета дека доколку државата ги прифатила постапките, исто така, Државата прифатила да ги почитува и наодите на Комитетот. Доколку државата не ги преземе потребните дејства, предметот се смета за отворен. Во овој период, Комитетот презема и спроведува дијалози со Државата сè до моментот додека не се преземат потребните мерки и дејства од државата. Информациите за спроведените дијалози немаат доверлив карактер, односно се сметаат за јавни.

5 СЛУЧАИ

5.1. S. I. D. et al. v. Bulgaria No. 1926/2010

ЗНАЧЕЊЕ НА СЛУЧАЈОТ:

Предметното прашање на овој случај¹⁹ е иселување и уривање станови (домови) на лица од ромската заедница со долгогодишно домување во општина во Р. Бугарија. Суштинските прашања се однесуваат на пристап до ефективна жалба, односно правен лек; самоволно и незаконско мешање во домот; право на еднаквост пред законот/еднаква заштита според закон; дискриминација по основ на етничка припадност, што сè заедно претставува наводна и образложена повреда на членовите 2, 17 и 26 од Пактот, а разгледувани во врска со членовите 2 и 5 став 2 точка (а) од Факултативниот протокол кон Пактот. Дополнително, ова е случај во кој се објаснува кога ќе се смета дека постои друга постапка на меѓународна истрага или спогодба, што значи поткрепување на фактите со соодветни докази (како процедурални прашања), комуникација во повеќе фази меѓу подносителите на жалбата, државата и Комитетот, како и особено значајно што во предметот се вклучени издвоени мислења со изразено несогласување со одлуката на мнозинството, дадено од неколкумина членови на Комитетот.

КРАТОК ОПИС НА ФАКТИТЕ И ПОВРЕДИТЕ ОПИШАНИ ВО ЖАЛБАТА:

Подносителите на жалбата се лица од бугарска националност, сите припадници на ромската етничка заедница, дел од ромските импровизирани населби во Горно Езерово, што постои повеќе од 50 години и во Меден Рудник, што постои повеќе од 20 години.

Во текот на годините, овие заедници и населбите биле де факто препознаени од државните власти на начин што им биле обезбедени услуги, како што се адреси за пошта, водоснабдување, снабдување со струја, канализациска мрежа и сл.

Во 2007 година, 52 жители на Горно Езерово и 32 семејства од Меден Рудник добиле налози за иселување со кои воедно се дозволувало и уривање станови изградени без соодветни дозволи. Според тврдењата на подносителите на индивидуалната

¹⁹ Примерок од одлуката во случајот S. I. D. et al. v. Bulgaria No. 1926/2010 е достапен на англиски јазик на Jurisprudence (ohchr.org).

жалба, тие налози за иселување биле резултат на имотни побарувања од приватни лица сопственици на земјиштето на кое подносителите на жалбата имале свои живеалишта долги години наназад.

Во 2008 година, користејќи посебни процедури воспоставени од Комитетот, лицата поднеле жалба, со што постапката за иселување била прекината. Во 2009 година, Комитетот го прекинал разгледувањето на жалбата, по што следувало иселување со асистенција од локална полиција. При иселувањето, полицијата употребувала прекумерна сила, лицата биле принудени да излезат од своите домови, а дел од нив биле претепани, оставајќи голем дел од нивните лични работи, вклучително и мебелот што сè уште бил во нивните домови кога биле урнати.

На ниту едно од семејствата што биле насилно иселени не му било понудено алтернативно домување и не биле одржани претходни консултации со заедницата. Во тоа време, не постоеле достапни ефективни национални правни лекови за оспорување на иселувањето. И покрај тоа, неколку семејства се обиделе да поведат случаи пред Управниот суд и Врховниот административен суд, но наредбите за иселување биле потврдени поради, меѓу другото, недостигот на сигурност за надлежноста на судовите. Во секој случај, предметите биле одбиени и поради неможноста да се докаже правната основа врз основа на која живееле на соодветните парцели и куќи.

ТЕК НА ПОСТАПКАТА:

Одговор од државата

Во својот одговор, државата ги вклучила своите забелешки и побарала од Комитетот жалбата да ја прогласи за недопуштена на основа на правилото 96 (с), (е) и (ф) од деловникот за работа на Комитетот:

- недопуштеност според правилото 96 (с) од деловникот: државата посочила дека во 2009 година, подносителите на жалбата се обратиле со слични барања според посебните процедури на Комитетот за човекови права, имено, Специјалниот известувач за соодветно домување како компонента на правото на соодветен животен стандард и правото на недискриминација во овој контекст; независниот експерт за малцински прашања; и Специјалниот известувач за современи облици на расизам, расна дискриминација, ксенофобија и нетолеранција. Според тоа, жалбата треба да се прогласи за недопуштена бидејќи била спроведена друга меѓународна постапка.

- недопуштеност според правилото 96 (е) од деловникот: барањата според посебните процедури на Комитетот опишани погоре биле во речиси ист период и според тоа би значеле злоупотреба на правото на поднесување жалба.

- недопуштеност според правилото 96 (f) од деловникот: жалителите не ги искористиле сите расположливи домашни правни лекови што, меѓу другото, е спротивно и на членот 5 став 2 (б) од Факултативниот протокол на Пактот.

Меѓу другото, државата во својот одговор навела и дека можноста да се легализираат дивоградби според законски барања постои години наназад, а секој објект за кој не е поднесено барање за легализација до 26 јануари 2004 година или за кој е одбиено барањето за легализација, подлежи на отстранување.

Во оваа насока, со мислењето на државата било наведено дека нелегалните градби во заедниците Горно Езерово и Меден Рудник, во општина Бургас, биле изложени на претходно извршена инспекција. Инспекцијата утврдила 44 незаконски градежни работи и 10 лесни објекти надвор од регулаторните граници на Горно Езерово, како и 21 незаконско градење и 21 лесна градежна единица на територијата на Меден Рудник на општински земјишни површини наменети за улица и земјиште во приватна сопственост.

Одговор на подносителите на жалбата на одговорот на државата

Подносителите го оспорија тврдењето на државата дека жалбата е недопуштена поради претходно поведена постапка според посебни процедури на Комитетот, додека, пак, во однос на искористување на сите домашни правни лекови, потенцираат дека одлуките на Врховниот административен суд не се соодветни и не се ефикасни.

Дополнително, се повикале и на предметот *Naidenova et al. v. Bulgaria No. 2073/2011*²⁰ и сметаат дека образложението на Комитетот во овој предмет е применливо и за предметната жалба. Сметаат дека државата преку соодветните власти и институции треба да утврди за чија сопственост на земјиштето станува збор, додека, пак, отсуството на постапка за утврдување на вистинската сопственост на предметното земјиште покажува недостиг на итност при утврдувањето на таквата сопственост и било дополнителен доказ дека извршеното ислување било непотребно и дека не требало да се спроведе.

Дополнителни информации побарани од Комитетот

Комитетот побарал од државата да ги појасни изградбите на живеалиштата во Горно Езерово и во Меден Рудник.

Од подносителите на жалбата, Комитетот побарал дополнително појаснување и достава на докази за користење на живеалиштата преку платени комуналии.

²⁰ Одлуката е достапна на англиски јазик на <http://hrlibrary.umn.edu/undocs/2073-2011.html>.

ОДЛУКА НА КОМИТЕТОТ ВО ПОГЛЕД НА ДОПУШТЕНОСТА НА ЖАЛБАТА:

Комитетот нотира дека **процедури или механизми воспоставени од Комитетот за човекови права, за испитување и јавно известување за состојбите со човековите права во одредени земји или територии или за големи случаи на кршење на човековите права во светот, не претставуваат постапка за меѓународна истрага или спогодба во смисла на членот 5, став 2 (а) од Факултативниот протокол кон Пактот.** Според тоа, смета дека треба да ја испита жалбата и дека по овој навод таа е допуштена.

Во поглед на постоењето на куќите во овие заедници, Комитетот констатирал дека некои од нив се изградени неодамна, дека биле изградени на земјиште во приватна сопственост и дека сопствениците биле заинтересирани да го вратат поседувањето на земјиштето.

Од дополнителните докази што ги побарал Комитетот од подносителите на жалбата во поглед на исплаќани комуналии, сепак констатирано е дека се добиени исклучиво генерализирани одговори. Подносителите на жалбата не дале појаснување за окупираното земјиште според што не можело со сигурност да се утврди колку време секој до подносителите на жалбата ги окупираше конкретните оспорувани локации. Во овие околности, Комитетот заклучува дека подносителите на жалбата **не ги потврдиле доволно своите тврдења според членот 17, во врска со членот 2 од Пактот, за целите на прифатливоста, и сметал дека се недопуштени според членот 2 од Факултативниот протокол.**

Конечно, за прекршувања **на членот 26, во врска со членот 2 од Пактот,** дека државата не ги почитувала принципите за еднаква заштита и недискриминација преку закана или извршување присилно иселување и уривање домови против подносителите на жалбата врз основа на нивното ромско етничко потекло, Комитетот смета дека овие тврдења се **недоволно оправдани, а според тоа и се недозволиви** според членот 2 од Факултативниот протокол.

ИЗДВОЕНИ МИСЛЕЊА ОД ЧЛЕНОВИТЕ НА КОМИТЕТОТ:

1. Во првото издвоено мислење, членовите на комитетот не се согласуваат дека не постои прекршување на членот 17 од Пактот од страна на државата.

Во мислењето е истакнато дека „Квалификацијата на присилното иселување како произволно мешање во домот според членот 17 од Пактот не зависи само од тоа дали иселените лица имале законски права на сопственост во предметните живеалишта, туку и од тоа дали државата членка имала должно внимание на можните последици од иселувањето за иселените лица. Со оглед на тоа што во некои

случаи, кои вклучуваат подолги периоди на престој во соодветните живеалишта, од државата членка може да се бара да им обезбеди долгорочни алтернативни решенија за домување на иселените лица. Во други случаи, кои вклучуваат пократки периоди на престој, тоа може да биде доволно за државата членка да покаже дека усвоила поскупо мерки, како што е нудење решенија за краткорочно домување на иселените лица или разгледување на нивните потреби во рамките на општите програми за социјални станови достапни во државата“.

Според тоа, членовите на Комитетот сметаат дека државата не посветила должно внимание на последиците од присилните иселувања и, особено, на алтернативните потреби за домување на иселените лица и на уникатните тешкотии што произлегуваат од нивниот статус, што крајно е прекршување на членот 17 од Пактот.

2. Второто издвоено мислење е индивидуално на трет член на Комитетот, кој се осврнува на посочениот предмет на подносителите на жалбата во случајот *Naidepova et al. v. Bulgaria* No. 2073/2011, во кој Комитетот има заклучено „дека државата членка ќе ги прекрши правата на подносителите според членот 17 од Пактот доколку го спроведе налогот за иселување од 24 јули 2006 година сè додека не им е веднаш достапно задоволително заменливо домување“.

Дополнително, Комитетот во својот општ коментар за членот 17 наведува дека дури и кога присилното иселување е предвидено со закон, како во конкретниот случај, тоа не треба да биде произволно и треба да биде разумно во одредени околности во согласност со одредбите и целите на Пактот. Понатаму, заклучните согледувања на Комитетот јасно покажуваат дека државите членки треба да се погрижат присилните иселувања да се преземаат само кога се консултирани засегнатите категории лица и кога се направени соодветни планови за населување, што во конкретниот случај не постојат.

Уште повеќе, во ова мислење е даден осврт и на Европскиот суд за човекови права што јасно го препознал проблемот со недостигот на правна сигурност кога едногласно пресудил во сличен случај – *Јорданова и други против Бугарија* (25446/06). Во овој предмет, судот е на став дека присилното иселување на долгогодишна ромска заедница би претставувало повреда на нејзините одредби според членот 8 од Европската конвенција за човекови права. Членот на Комитетот што го дава издвоеното мислење смета дека членот 8 од ЕКЧП е еквивалент на членот 17 од Пактот.

5.2. Marija and Dragana Novaković v. Serbia No. 1556/2007

ЗНАЧЕЊЕ НА СЛУЧАЈОТ²¹:

Жалбата е поднесена од роднини (подносителите на жалбата) на лицето врз кои се сторени повреди во смисла на одредбите на Пактот (жртвата). Предметното прашање е право на живот и недостиг на соодветен правен лек, што претставува наводна повреда на членот 6 и членот 2 во врска со членот 6 од Пактот.

КРАТОК ОПИС НА ФАКТИТЕ И ПОВРЕДИТЕ ОПИШАНИ ВО ЖАЛБАТА:

Жртвата била примена на Клиниката за максилофацијална хирургија во Белград на 24 март 2003 година со оток на вилицата, како резултат на инфекција на забите. На 29 март 2003 година е префрлена на Клиниката за инфективни болести. И двете болници се во државна сопственост. На 30 март 2003 година, жртвата починала како резултат на гнојно воспаление на устата, вратот, градите и последователни компликации. Од почетокот на првичната инфекција, забот никогаш не бил изваден, основните медицински тестови, како што е микробиолошката анализа, никогаш не биле спроведени и применетиот хируршки третман бил целосно несоодветен. Врз основа на повеќе документи, како што е посмртниот преглед на жртвата и наодите и мислењата на форензичарите, сметаат дека лекарите што го лекувале г. Новаковиќ во двете болници се одговорни за сериозни пропусти и грешки при лекарска помош, што предизвикало сериозно влошување на здравјето и резултирало со смрт.

На 2 октомври 2003 година, подносителите поднеле пријава до белградското обвинителство во врска со смртта, заедно со потребна документација. Обвинителството покренало истрага насочена против непознати сторители и покрај тоа што тогаш на обвинителството му биле познати имињата на лекарите што ја лекувале жртвата. Домашното законодавство предвидувало гонењето за горенаведените кривични дела само по службена должност да го води Јавниот обвинител. Оштетените лица може да го преземат гонењето само доколку Обвинителот се откаже од предметот, што не се случило во конкретниот случај.

На 23 август 2005 година, по барања на Обвинителството, Институтот за судска медицина на Медицинскиот факултет во Белград издал наод и мислење за случајот на г. Новаковиќ. На 13 декември 2005 година било извршено дополнително форензичко вештачење.

На 3 април 2006 година, Обвинителството поднело барање за кривична истрага против деветмина лекари осомничени дека сториле тешки прекршоци по здравјето на г. Новаковиќ. Во моментот на доставувањето на жалбата (на 10 ноември 2006 г.), постапката пред обвинителството сè уште била во тек.

²⁰ Примерок од одлуката на случајот *Marija and Dragana Novaković v. Serbia No. 1556/2007*, е достапен на англиски јазик на Jurisprudence (ohchr.org)

Подносителите тврдат дека државата членка го прекршила правото на г. Новаковиќ според членот 6 од Пактот затоа што не го заштитила неговото право на живот. Тие се повикуваат и на случајот *Lantsova v. Russian Federation*, каде што е констатирано дека опасноста по живот била позната. Подносителите тврдат дека истиот стандард треба да важи и за лицата што се довериле на грижата на медицинските работници во државната болница. Тие тврдат дека лекарите требало да знаат за опасноста по г. Новаковиќ, бидејќи од доставените извештаи јасно било дека лекарите направиле грубо невнимание. Подносителите сметаат дека грубото невнимание извршено од државните службеници, вклучително и болничкиот персонал, ја предизвикува одговорноста на државата за неуспехот да го заштити животот во одреден случај.

Подносителите се жалат на недостиг на брза и ефикасна истрага за смртта на жртвата, како што се бара со членот 6 од Пактот. Тие тврдат дека биле потребни три години и три месеци пред да се отвори кривичната постапка против еден од одговорните лекари и дека, според тоа, истрагата не може да се смета за ефикасна. Подносителите сметаат дека тоа доцнење е прекумерно и се повикуваат на Судска практика на Европскиот суд за човекови права (ЕСЧП), кој смета дека помалите одложувања се неразумни. Тие тврдат дека увидот од Јавниот обвинител бил недоволен и се повикуваат на судската практика на Европскиот суд за човекови права.

ТЕК НА ПОСТАПКАТА:

Одговор од државата

Државата тврдела дека жалбата треба да се прогласи за недопуштена поради неисцрпување на домашните правни лекови, бидејќи Уставот на Република Србија вклучува одредба за уставна жалба, која подносителите не ја искористиле. Според Уставот на државата, ваков правен лек може да се поднесе против дела извршени од државни органи со кои се повредуваат или се негираат човековите права загарантирани со Уставот, доколку се исцрпени или не се наведени други правни лекови. Дополнително, до Уставниот суд на Р. Србија може да се поднесуваат жалби и кога не се исцрпени сите правни лекови, во случаи кога е повредено правото на тужителот на судење во разумен рок.

Државата побарала жалбата да биде прогласена за недопуштена поради неисцрпување на домашните правни лекови, како што се бара со Правилото 96(f) од Деловникот за работа на Комитетот за човекови права. Како дополнителен заклучок, државата членка тврди дека тврдењата за прекршување на членот 6 и членот 2 во врска со членот 6 од Пактот се неосновани, бидејќи пред домашниот суд сè уште била активна постапката по покренатото обвинение.

Одговор на подносителите на жалбата по одговорот на државата

Подносителите тврдат дека посочениот правен лек – уставна жалба е неефикасен, бидејќи Уставот на Р. Србија е прогласен на 8 ноември 2006 година, односно една недела пред да биде поднесена жалбата до Комитетот, а во моментот на поднесување на жалбата не постоеле процедурални правила за поднесување на уставната жалба. Подносителите, исто така, навеле дека заклучно со јуни 2009 година, голем број од овие правни лекови се разгледувале во долги постапки со траење од повеќе од една и пол година, со неизвесна завршница и начин на одлучување. Во однос на останатиот контрааргумент од државата во поглед на заштитата на правото на судење во разумен рок, тие појасниле дека не бараат повреда на правото на правично судење, туку повреда на правото на живот според членот 6 од Пактот, врз основа и на неуспехот да се заштити неговиот живот и на недостигот на брза и ефикасна истрага за загубата на живот во случајот на г. Новаковиќ.

ОДЛУКА НА КОМИТЕТОТ ЗА ДОПУШТЕНОСТ НА ЖАЛБАТА:

Комитетот забележал дека истото прашање не се испитува во ниту една друга постапка за меѓународна истрага или спогодување (како што се бара од членот 5 став 2 точка (а) од Факултативниот протокол).

Во однос на аргументот за неискористување на сите домашни правни лекови, Комитетот потсетува на својата практика дека за целите на членот 5 став 2 (б) од Факултативниот протокол, домашните правни лекови мора да бидат ефективни и достапни. Комитетот го поддржа аргументот на подносителите дека правниот лек за уставна жалба тукушто бил создаден и не можеле да го искористат, поради што и го сметат за неефективен и недостапен. Крајно, во однос на веќе постојната кривично-судска постапка по покренати обвиненија, Комитетот смета дека во околностите на овој случај, домашните правни лекови се неразумно пролонгирани и дека членот 5 став 2 (б) не го спречува да ја разгледа комуникацијата.

ОДЛУКА НА КОМИТЕТОТ ЗА ОСНОВНОСТА НА ЖАЛБАТА:

Во однос на настаната повреда на членот 6 и членот 2 од Пактот во врска со смртта на г. Новаковиќ како резултат на несоодветен медицински третман, Комитетот се повика на својот општ коментар бр. 6, во кој е констатирано дека „...заштитата на правото на живот бара државите да усвојат позитивни мерки за таа цел“. Во конкретниот случај, Комитетот смета дека нема доволно доволно доставени докази за да ѝ се утврди директна одговорност на државата за неисполнување на нејзината обврска согласно членот 6 од Пактот.

Во секој случај, државата пропуштила да даде објаснување за функционирањето на Инспекторатот на Министерството за здравство или за ефикасноста на кривичното гонење во случаи на лекарска грешка и други прекршоци против здравјето. Целата постапка на еден сплет на околности на подоцнежнo покренување кривична постапка, започнување на судењето, достапност на првиот медицински извештај за причината за смртта со цел по него да се спроведе целосно ново форензичко вештачење итн. говорат за фактот дека постојат силни индикации дека стандардните медицински процедури не биле извршени и покренуваат прашања за можното медицинско несовесно работење и/или прекршоци против здравјето. Државата не дала никакво објаснување во врска со овие наводи, вклучително и причините за одложувањето на започнувањето и завршувањето на кривичната истрага и постапката за смртта на г. Новаковиќ. Комитетот смета дека овие факти претставуваат прекршување на обврската на државата членка според Пактот соодветно да ја истражи смртта на жртвата и да преземе соодветни мерки против одговорните и според тоа, да утврди повреда на членот 2 став 3 во врска со членот 6 на Пактот.

Со оглед на констатираните повреди, Комитетот ја задолжил државата да преземе соодветни чекори за (а) да обезбеди брзо завршување на кривичната постапка и (б) да ги обезбеди подносителите со соодветен надоместок. Државата членка, исто така, е обврзана да спречи слични прекршувања во иднина. Воедно, ја задолжила државата овие обврски да ги преземе во рок од 180 дена и за тоа да достави информација до Комитетот, како и да ги објави ставовите на Комитетот на нејзината веб-страница.

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

1. Веб страни на Обединети и Нации и Канцеларијата на Високиот комесаријат за човекови права

1.1. Обединети Нации

- <https://www.un.org/en/global-issues/human-rights>

1.2. Канцеларијата на Високиот комесаријат за човекови права

- <https://indicators.ohchr.org/>
- <https://www.ohchr.org/en/node/33623/membership>
- <https://www.ohchr.org/en/treaty-bodies/ccpr/reporting-procedure>
- <https://juris.ohchr.org/en/search/results?Bodies=8&sortOrder=Date>
- <https://www.ohchr.org/en/treaty-bodies/ccpr/general-comments>
- <https://www.ohchr.org/en/treaty-bodies/individual-communications#overviewprocedure>
- <https://www2.ohchr.org/english/bodies/docs/annex1.pdf>
- <https://www.ohchr.org/en/treaty-bodies/complaints-about-human-rights-violations>
- <https://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/Guidance-note-for-complaints-form-E.docx>

1.3. Claiming Human Rights,

http://www.claiminghumanrights.org/ccpr_individual_communications.html

1.4. Деловник за работата на Комитетот за човекови права, CCPR/C/3/Rev.12, 4 Јануари 2021, достапен на англиски на https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CCPR%2fC%2f3%2fRev.12&Lang=en

2. Универзалната декларација за човековите права, достапна на македонски јазик на: https://unicode.org/udhr/d/udhr_mkd.html

3. Меѓународен пакт за граѓански и политички права

- Достапен на македонски јазик на <https://bezomrazno.mk/wp-content/uploads/2013/10/Megjunaroden-pakt-za-gragjanski-i-politicki-prava.pdf>
- Достапен на англиски јазик на <https://www.ohchr.org/sites/default/files/ccpr.pdf>

3.1. Факултативен протокол за воведување индивидуална жалба, достапен на англиски јазик на <https://www.ohchr.org/sites/default/files/ccpr-one.pdf>

3.2. Втор факултативен протокол за укинување смртна казна, достапен на англиски јазик на <https://www.ohchr.org/sites/default/files/ccpr-death.pdf>

4. Одлука за пристапување на **PCM** кон меѓународно-правните документи за основните човекови слободи и права донесени од ООН, објавена во на 23.9.1993 година во „Службен весник“ бр. 57/1993.

5. Ј. Ананиев, Б. Арифи, Н. Габер-Дамјановска, М. Лазарова-Трајковска, Ж. Попоска, С. Чубриќ и др., Човекови права, ОБСЕ, 2018, достапно на <https://www.osce.org/files/f/documents/7/0/385947.pdf>

6. FLAC, Promoting access to justice, A guide for taking individual complaints to UN Human Rights Treaty Bodies, достапно на https://www.flac.ie/assets/files/pdf/guide_for_taking_individual_complaints_to_un_treaty_bodies.pdf

7. Од праксата на Комитетот за човекови права

- Naidenova et al. v. Bulgaria
No. 2073/2011, <http://hrlibrary.umn.edu/undocs/2073-2011.html>
- S. I. D. et al. v. Bulgaria No. 1926/2010, Jurisprudence (ohchr.org)
- Marija and Dragana Novaković v. Serbia
No. 1556/2007, Jurisprudence (ohchr.org)

ПРИРАЧНИК

ЗА ПОДНЕСУВАЊЕ ИНДИВИДУАЛНА ЖАЛБА
ПРЕД КОМИТЕТОТ ЗА ЧОВЕКОВИ ПРАВА

ЕДНОСТАВНИ ЧЕКОРИ И НАСОКИ

МЗМП

ул. Донбас бр. 14/1-6, 1000 Скопје
телефон: 02/3220-870,
email: contact@myla.org.mk,

web: www.myla.org.mk